

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, кандидата юридичних наук
Паризького Ігоря Володимировича
на дисертацію Матвійця Олександра Анатолійовича
на тему: «Адміністративно-правовий статус Бюро економічної
безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. На сьогодні виникає потреба побудови ефективної системи захисту економічних інтересів держави, реформування правоохоронних органів та усунення прогалин у законодавчому регулюванні діяльності щодо боротьби з економічними правопорушеннями. Задля реалізації цієї мети фактично й було створено в Україні Бюро економічної безпеки України (надалі – БЕБ) як єдиний державний правоохоронний орган для боротьби з кримінальними правопорушеннями у сфері економіки. З огляду на те, що на даний час цей орган лише знаходиться у стані свого становлення, а система належної взаємодії його з іншими відомствами лише вибудовується, адміністративно-правовий статус цього органу до кінця у законодавстві ще не сформований.

Усе наведене вимагає від правової науки сучасного комплексного погляду та вирішення правових проблем адміністративно-правового статусу БЕБ, а також необхідності запропонувати внести відповідні зміни до нормативно-правових актів з метою підвищення ефективності реалізації БЕБ свого статусу. Враховуючи наведене, дослідження питань адміністративно-правового статусу БЕБ є надзвичайно важливими та актуальними, а відтак і дисертація О.А. Матвійця на тему «Адміністративно-правовий статус Бюро економічної безпеки України» слід вважати такою, що написана на актуальну тему.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, списку використаних джерел та додатку. Структура дисертації є логічною, відповідає темі, меті та завданням дослідження.

У вступі обґрунтовано вибір теми наукового дослідження, зазначена науково-теоретична база, вказується на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються мета і завдання дослідження, його об'єкт та предмет, визначаються методи дослідження, формулюється наукова новизна отриманих результатів, практичне значення отриманих результатів, подається інформація про апробацію результатів дослідження та структуру та обсяг дисертації.

Кожний структурний елемент роботи містить результати, які становлять науковий інтерес. Визначимо окремі з цих результатів.

У розділі 1 роботи досліджено поняття, сутність та елементи адміністративно-правового статусу БЕБ, місце БЕБ в системі органів державної влади України, принципи адміністративно-правового статусу БЕБ.

На позитивну оцінку заслуговує дослідження автором адміністративно-правового статусу БЕБ через функціональний та організаційний блоки. Варто погодитися з автором щодо структури цих блоків, а саме, що функціональний блок адміністративно-правового статусу БЕБ складають такі елементи як: 1) мета діяльності БЕБ; 2) завдання БЕБ; 3) функції БЕБ; 4) повноваження БЕБ, а організаційний блок – такі елементи як: 1) порядок створення, ліквідації та реорганізації БЕБ, його структура та кадрове забезпечення; 2) контроль за діяльністю БЕБ та його підзвітність; 3) гарантії діяльності БЕБ; 4) юридична відповідальність БЕБ.

Викликають науковий інтерес і наукові положення дисертанта щодо принципів адміністративно-правового статусу БЕБ. Слід погодитися з твердженням, що вони займають особливе місце в системі елементів адміністративно-правового статусу БЕБ, оскільки вони охоплюють собою як функціональні, так і організаційні аспекти адміністративно-правового статусу. Принципи адміністративно-правового статусу БЕБ є тим елементом, який надає адміністративно-правовому статусу системності, знаходиться на межі цих блоків, який об'єднує цих два блоки елементів адміністративно-правового статусу у єдине правове явище

У розділі 2 здобувачем досліджено функціональні елементи адміністративно-правового статусу Бюро економічної безпеки України.

Визначено мету діяльності БЕБ як забезпечення економічної безпеки держави шляхом виявлення, мінімізації та усунення ризиків у сфері економіки із застосуванням найкращих світових практик такої діяльності. Погоджуємося з дисертантом, що таке розуміння мети відображатиме стратегічний, кінцевий результат діяльності БЕБ, на досягнення якого направлена уся діяльність цього органу.

Варто підтримати висновок дисертанта, що сутність правоохоронної функції БЕБ варто розглядати як той напрям діяльності, який полягає у захисті та охороні правопорядку, захисті інтересів держави від протиправних посягань фізичних та юридичних осіб, у реагуванні на кримінальні та адміністративні правопорушення, притягненні винних осіб до відповідальності та відшкодування завданої незаконною діяльністю шкоди. Правоохоронна функція БЕБ – це той напрямок діяльності, в межах якого втілюється процесуальне становище БЕБ як органу, уповноваженого здійснювати досудове слідство у кримінальних провадженнях, а також органу, що вправі здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

Обґрунтованим є також висновок автора, що у практиці слід чітко визначати значення аналітичних матеріалів БЕБ. Одні лише аналітичні матеріали БЕБ не можуть бути підставами для внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань та вчинення детективами БЕБ процесуальних дій в межах кримінальних проваджень. Саме інформація у визначеній процесуальній формі, яка була предметом аналітики та яка була покладена в основу аналітичних матеріалів БЕБ, може бути доказом.

Досить важливою для розвитку наукових знань у сфері статусу БЕБ слід вважати пропозицію дисертанта сформувати при БЕБ науково-консультативну раду, до складу якої увійшли б вчені – працівники БЕБ, а також науковці-фахівці наукових закладів та установ, закладів вищої освіти тощо, предметом наукових досліджень яких є питання діяльності БЕБ.

У розділі 3 роботи досліджено організаційні елементи адміністративно-правового статусу БЕБ.

Цікавою для розвитку демократичних засад в управлінні БЕБ є пропозиція автора створити у межах БЕБ колегії як колегіального органу управління БЕБ. Слід підтримати дисертанта, що у Законі «Про БЕБ» доцільно передбачити, що колегії БЕБ є дорадчими органами при Директорі БЕБ та керівниках територіальних управлінь і розглядають найбільш важливі питання діяльності БЕБ. Рішення колегій БЕБ варто втілювати в життя наказами Директора БЕБ чи керівника територіального управління БЕБ і доводити до відома підлеглих працівників.

Констатовано, що оцінювання кандидатів на зайняття вакантних посад у БЕБ у межах відповідних конкурсних процедур повинні бути максимально деталізованими та такими, які б надавали можливість не просто знайти доброчесних людей (бо таких людей у житті немає), а здійснити відбір найкращих з тих, хто бере участь у конкурсі на зайняття вакантних посад у БЕБ.

Важливим для сфери контролю за діяльністю БЕБ є висновок дисертації, що недоліком вимог до змісту звіту Директора БЕБ, що його містить Закон «Про БЕБ», є відсутність вимоги про наявність у ньому положення щодо діяльності підрозділу внутрішнього контролю БЕБ, зокрема, кількості повідомлень про вчинення правопорушень працівниками БЕБ, результати їх розгляду, притягнення працівників БЕБ до відповідальності.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій в представленому дисертаційному дослідженні не викликає сумнівів і полягає в тому, що дисертація є комплексним науковим новітнім дослідженням проблем адміністративно-правового статусу БЕБ у вітчизняній науці, в якому сформульовані важливі для теорії та практики поняття, висновки, пропозиції.

Дисертація містить низку обґрунтованих теоретичних положень, методичних і прикладних висновків з різним ступенем новизни. Особливу

увагу варто звернути на наступні теоретичні положення сформульовані автором, а саме:

– вперше визначено ознаки гарантій діяльності Бюро економічної безпеки України в аспекті його адміністративно-правового статусу та потреба розглядати адміністративно-правові гарантії діяльності Бюро економічної безпеки України в аспекті окремих груп. Такими ознаками гарантій діяльності Бюро економічної безпеки України є: 1) закріплення їх у нормах адміністративного права; 2) адміністративно-правові гарантії діяльності Бюро економічної безпеки України є способами та засобами забезпечення у діяльності Бюро економічної безпеки України точного дотримання та застосування законів і підзаконних нормативних актів, правильного використання прав, виконання обов'язків як самим Бюро економічної безпеки України, так і усіма іншими суб'єктами; 3) універсальність; 4) динамічність. Адміністративно-правові гарантії діяльності Бюро економічної безпеки України слід розглядати в аспекті таких груп: 1) функціонально-правові гарантії діяльності Бюро економічної безпеки України; 2) організаційно-правові гарантії діяльності Бюро економічної безпеки України;

– вперше запропоновано врегулювати на рівні законодавства право аналітика Бюро економічної безпеки України заявити самовідвід у завданні зі створення аналітичного продукту у разі наявності у нього особистого інтересу, який впливає на його об'єктивність при проведенні аналітичної роботи;

– вперше запропоновано створити у межах Бюро економічної безпеки України колегії як колегіального органу управління Бюро економічної безпеки України, положення про які закріпити у Законі «Про Бюро економічної безпеки України». Визначено, що колегії Бюро економічної безпеки України повинні бути дорадчими органами при Директорі Бюро економічної безпеки України та керівниках територіальних управлінь і

розглядати найбільш важливі питання діяльності Бюро економічної безпеки України;

– удосконалено положення про принципи організації та діяльності Бюро економічної безпеки України. Визначено, що у законодавстві про Бюро економічної безпеки України повинні знайти своє формальне закріплення не лише принципи діяльності Бюро економічної безпеки України, а й принципи організації Бюро економічної безпеки України. Вказано, що недоліком законодавства про Бюро економічної безпеки України є формальне перенесення у нього як принципів діяльності Бюро економічної безпеки України принципів діяльності Державного бюро розслідувань;

– дістали подальшого розвитку функції Бюро економічної безпеки України. Сформульовано перелік функцій, які прямо не закріплені у Законі «Про Бюро економічної безпеки України», але які здійснюються Бюро економічної безпеки України, з визначенням у ньому превентивної, прогностичної та нормотворчої функцій;

У роботі зроблені й інші цікаві для науки та практики висновки та пропозиції, пов'язані з проблематикою адміністративно-правового статусу БЕБ.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. При написанні дисертації використано достатній обсяг наукових джерел, монографічну та учбову літературу з питань адміністративного права, адміністративно-правового статусу. Кількість використаних у дисертації джерел (230 найменувань) забезпечила високий ступінь вірогідності отриманих результатів. Для обґрунтування своїх висновків та положень дисертант за можливості використовує й матеріали практики діяльності БЕБ.

Усе наведене свідчить про те, що дисертація ґрунтується на належній теоретичній та практичній основі, а наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, мають належний рівень обґрунтованості.

Наукове та практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження мають наукове та практичне значення, мають прикладний характер і можуть використовуватися за різними напрямками діяльності, зокрема:

- правотворчості – для вдосконалення чинного законодавства у сфері діяльності БЕБ;

- правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності БЕБ з виконання покладених на нього завдань, ефективності реалізації норм законодавства про БЕБ (довідка Територіального управління БЕБ у м. Києві від 06.07.2026);

- навчальному процесі – при викладанні навчальної дисципліни «Адміністративне право України» та «Органи кримінальної юстиції в Україні», а також при підготовці методичних матеріалів, підручників, посібників за цим напрямом (акт впровадження ВНЗ «Національна академія управління» від 27.05.2026);

- науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших наукових досліджень, пов'язаних із правовим статусом БЕБ та інших правоохоронних органів (довідка ВНЗ «Національна академія управління» від 26.12.2025 № 03-25/86).

Рівень виконання здобувачем поставленого наукового завдання та рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. *Метою дисертаційного дослідження* визначено комплексний науковий аналіз проблематики адміністративно-правового статусу БЕБ, запропонування шляхів вирішення відповідних проблем, які виникають у діяльності БЕБ, надання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства про БЕБ.

З метою реалізації поставленої мети здобувачем вирішено такі завдання:

- 1) сформовано поняття та з'ясовано сутність адміністративно-правового статусу БЕБ, визначено елементи БЕБ;
- 2) визначено місце БЕБ в системі органів державної влади України державному апараті;
- 3) розкрито принципи адміністративно-правового статусу БЕБ;
- 4) визначено мету та завдання

діяльності БЕБ; 5) наведено характеристику функцій БЕБ; 6) розкрито зміст повноважень БЕБ; 7) визначено структуру БЕБ, охарактеризовано особливості його створення, ліквідації та реорганізації; 8) розкрито порядок призначення та звільнення працівників БЕБ; 9) досліджено особливості контролю за діяльністю БЕБ; 10) визначено гарантії діяльності БЕБ; 11) розкрито особливості юридична відповідальність БЕБ; 12) сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства про БЕБ.

Ефективне вирішення зазначених завдань здійснено за рахунок вдало підібраної та вміло використаної методології. Зокрема, дисертантом були використані загальнонаукові методи пізнання та спеціальні методи юридичної науки. Серед застосованих автором методів слід відзначити діалектичний, системно-структурний методи, методи аналізу, класифікації, порівняльно-правовий та формально-юридичний методи.

Все наведене свідчить про належні та достатні рівні виконання здобувачем поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертації висвітлені у 7 наукових публікаціях, серед яких: 4 – наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, що входять до переліку фахових видань України, та 3 – тези, опубліковані за результатами наукових, науково-практичних конференцій. Змістовне наповнення, перелік та кількість публікацій, апробація результатів дисертації відповідають встановленим вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Матвійця О.А. відповідає нормативно-визначеним вимогам, зокрема, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та

доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами). Оформлення дисертації відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових працях здобувача, в яких представлено результати дисертації, не виявлено.

Аналіз дискусійних положень та основні зауваження. Представлена дисертаційна робота Матвійця О.А, як і будь-яке інше наукове дослідження, містить окремі спірні та дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для видокремлення деяких побажань чи запитань. Слід звернути увагу на таке:

1. Аналізуючи принцип політичної нейтральності та позапартійності у організації та діяльності БЕБ, автор робить висновок, що цей принцип означає, що працівники БЕБ не можуть належати до будь-якої політичної партії, об'єднання чи руху, брати участь у будь-якій політичній діяльності, у різних політичних заходах, мітингах та акціях. Вони також не можуть брати участь у передвиборній агітації, залучати до цієї діяльності підпорядкованих їм працівників, публічно демонструвати свої політичні переконання або ж вчиняти будь-які інші дії, які можуть бути розцінені як їх особисте ставлення до політичної сили (ст.183 дисертації).

Однак, згідно зі ст.19 Закону «Про БЕБ» до працівників Бюро економічної безпеки України належать особи, які є гласними і негласними штатними працівниками, з числа осіб, які мають спеціальні звання, державні службовці та особи, які уклали трудовий договір з Бюро економічної безпеки України.

Таким чином, бачимо, що працівниками БЕБ є не лише посадові особи, особи, які мають спеціальні звання чи державні службовці. Ними може бути

будь-який громадянин, який уклав трудовий договір з БЕБ, зокрема, й так звані технічні працівники. Вважаємо, що обмежувати їх у праві належати до будь-якої політичної партії, об'єднання чи руху, брати участь у будь-якій політичній діяльності, у різних політичних заходах, мітингах та акціях є недоречним.

2. Автор у роботі робить висновок, що одним з найбільш повноважних суб'єктів здійснення контролю за БЕБ є громадськість. Правове регулювання контролю за діяльністю БЕБ з боку громадськості фактично обмежене контролем вже з боку сформованих органів (Ради громадського контролю при БЕБ та кадрових комісій за участі представників громадськості), які фактично вплетені в структуру самого БЕБ та здійснюють вже умовний внутрішній контроль. Ефективність такого контролю може бути низькою. Досить ефективним, на думку дисертанта, був би також зовнішній громадський контроль, який могли б виконувати будь-які громадські організації чи навіть окремі громадяни.

Вважаємо, що таке твердження потребує додаткового пояснення. Як, на думку дисертанта, він бачить здійснення зовнішнього громадського контролю за БЕБ будь-якими громадськими організаціями чи навіть окремими громадянами?

3. Дисертант досліджуючи кадрове забезпечення, не применшуючи значення аналітика як працівника БЕБ, зауважує, що фактично лише йому присвячена окрема стаття у Законі «Про БЕБ». Натомість, наприклад, посада детектива БЕБ, яка, на думку автора, є не менш важливою з огляду на виконання БЕБ правоохоронної функції, залишилася без безпосереднього правового регулювання у Законі. Враховуючи наведене, здобувач пропонує також врегулювати у окремій статті Закону також правовий статус детектива БЕБ.

Вважаємо, що думка про відсутність безпосереднього правового регулювання правового статусу детектива БЕБ у Законі є не зовсім обгрунтованою. На мій погляд, у Законі «Про БЕБ» є багато норм, які

визначають правовий статус детектива БЕБ, наприклад, ст. 29-31 Закону, які визначають питання правового статусу працівника БЕБ і поширюються також і на детективів БЕБ.

Загальний висновок. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю висновків, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Матвійця Олександра Анатолійовича на тему «Адміністративно-правовий статус Бюро економічної безпеки України», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Автор дисертаційного дослідження Матвієць Олександр Анатолійович набув компетентностей, необхідних та достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної діяльності, оволодів методологією наукової діяльності, а також здійснив власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Новизна представлених результатів проведеного дослідження відповідає темі дисертації (п.п. 22, 27 зазначеного Порядку).

За результатами публічного захисту здобувач Матвієць Олександр Анатолійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

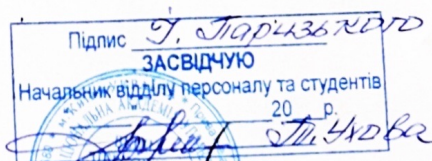
Рецензент:

Проректор зі стратегічного розвитку

ВНЗ «Національна академія управління»

доктор економічних наук,

кандидат юридичних наук

Ігор ПАРИЗЬКИЙ